

بررسی تطبیقی جایگاه اجتماعی زن از دیدگاه مقام معظم رهبری و نظریه پردازان غیر
مسلمان، سوزان مولر آکین، سیمون دوبووار

استاد راهنما:

آسیه گلستانی^۱

نویسندگان:

زهرا طیاری^۲

فرشته یوسفی زاده^۳

^۱ - مشغول به تحصیل سطح ۴ فقه و اصول، دکترای فقه و مبانی حقوق.

^۲ - دبیر گروه، مشغول به تحصیل سطح دو، مدرسه علمیه تخصصی الزهرا (س).

^۳ - نویسنده همکار، مشغول به تحصیل سطح دو، مدرسه علمیه تخصصی الزهرا (س).

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
4	مقدمه
6	1- مفهوم شناسی
6	2- اشتغال
11	3- ازدواج
15	4- فرزندآوری
17	5- نقش آفرینی سیاسی
19	6- تحصیل
21	نتیجه گیری
22	فهرست منابع

چکیده

زنان بخش قابل توجهی از جمعیت جامعه را به خود اختصاص می‌دهند. زن در جامعه دارای موقعیت اجتماعی است و این جایگاه حائز اهمیت هست. در جوامع مختلف نگاه‌ها نسبت به موقعیت اجتماعی زنان با توجه به چارچوب‌های فکری و دینی متفاوت است. تبیین جایگاه اجتماعی زن از منظر مقام معظم رهبری به عنوان یکی از بزرگترین نظریه پردازان مسلمان با تاکید بر نگرش نظریه پردازان غیر مسلمان، از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. این پژوهش با روش توصیفی-تطبیقی و به شیوه کتابخانه‌ای به بررسی جایگاه اجتماعی زن از دیدگاه مقام معظم رهبری و دو نظریه پرداز غیر مسلمان، سوزان مولر آکین و سیمون دوبووار می‌پردازد. یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد نگرش مقام معظم رهبری و نظریه پردازان غیر مسلمان درباره جایگاه اجتماعی زن در حیطه‌های تحصیل، اشتغال، نقش آفرینی سیاسی، ازدواج و فرزندآوری در مواردی اختلاف دارد.

کلید واژه: مقام معظم رهبری، زن، جایگاه زن، جایگاه اجتماعی زن، سوزان مولر آکین، سیمون دوبووار، نظریه پردازان غیر مسلمان

نیمی از بازوان هر جامعه ای زنان هستند. جایگاه اجتماعی زن با ازدواج آغاز می شود زیرا خانواده کوچک ترین واحد اجتماع است و زن به عنوان محور خانواده به خصوص در مسائل فرزندآوری، تربیت فرزند و همسراری در اجتماع دارای جایگاه است. زنان با ورود به عرصه تحصیل، اشتغال و فعالیت های سیاسی سطح دیگری از جایگاه اجتماعی را برخوردار می شوند.

تبیین جایگاه اجتماعی زن در سطح های مختلف، اهمیت بسزایی دارد. اگر برای مردم به ویژه زنان موقعیت اجتماعی زن به درستی تفسیر نشود، هم در سطح جامعه ممکن است موجب تبعیض و بی عدالتی هایی شود و هم خود زنان ممکن است در موقعیت های مختلف شغلی، تحصیلی و سیاسی احساس سرخوردگی و شکست کنند.

در کتاب جایگاه زن از دیدگاه امام خمینی ره و جایگاه زن در نظام سیاسی اسلام، آمده زن می تواند در فعالیت های اجتماعی و سیاسی حضور داشته باشد. زن همچنین حق رای دارد، حق اظهار نظر درباره مسائل اجتماعی و سیاسی، حضور در دانشگاه، ادارات و مجلس و حتی فعالیت های مالی مثل بازار بورس را دارد و از این نظر از مرد استثنا نمی شود. از نظر امام خمینی ره زن حتی می تواند به درجه اجتهاد برسد و نیز از نظر ایشان مردان حق ندارد زنان را آلت هوسرانی خود کنند.

در مقاله جایگاه سیاسی زن از دیدگاه امام خمینی ره نوشته مائده رضایی بیان می کند، امام خمینی ره احقاق حقوق زن و پیشرفت او در عرصه های سیاسی، اجتماعی، آموزشی و اقتصادی را تنها در نظام اسلامی قابل تحقق می دانست. به علاوه در مقاله واکاوی نقش اجتماعی زن از منظر آیت الله خامنه ای حفظه الله به قلم منصوره لولا آور و راضیه شاهرادی زواره، مقام معظم رهبری زنان را به تحصیل تشویق کرده، اشتغال را به شرط مناسب بودن با ویژگی های زنانه و مزاحم نبودن با مسئولیت مادری تایید می کند. ایشان حضور زنان را در عرصه سیاسی منع نمی کنند و در برخی موارد تشویق می کنند. ایشان حضور زنان در عرصه ورزش قهرمانی بین المللی را تایید می کند و البته ارزش آن را در حضور زنان محجبه بر سکوی قهرمانی می داند. همچنین مقاله جایگاه اجتماعی زن در اسلام و غرب نگاشته بهرام علیشیری طالقانی و علیرضا محمدی نژاد گنجی توضیح می دهد زنان می توانند پا به پای مردان در فعالیت های اقتصادی و سیاسی حضور داشته باشند. با توجه به تفاوت های زیستی و تشریعی داشتن شغل حق زن اما کار کردن وظیفه اصلی زن نیست. غرب با نادیده گرفتن تفاوت های تکوینی و طبیعی زن و مرد، حق اشتغال زنان و مردان را مطرح می کند. نحوه اشتغال زنان امروزی در غرب نشان می دهد که این امر هر چند دارای پیامدهای مثبتی است ولی پیامدهای منفی غیر قابل انکاری را دارا می باشد.

با جست و جو در کتاب‌ها و مقاله‌ها به نظر می‌رسد با اینکه عرصه‌های حضور زن در اجتماع و همچنین جایگاه آن تا حدی بررسی شده اما به همه جنبه‌ها پرداخته نشده و نظریات نظریه پردازان و اندیشمندان غیر مسلمان با آن مقایسه نشده، برای فهم بهتر و اهمیتی که جامعه اسلامی به جایگاه اجتماعی زن می‌دهد. در این مقاله جایگاه اجتماعی زن در چهار بخش اشتغال، تحصیل، فعالیت سیاسی و ازدواج و فرزندآوری به صورت تطبیقی از منظر مقام معظم رهبری، سیمون دوبووار و سوزان مولر آکین نوشته شده است. هرچند مقدار کمی از مطالب شاید با مقاله واکاوی نقش اجتماعی زن شبیه باشد اما در بیشتر موارد نکات دیگری از بیانات مقام معظم رهبری مورد استفاده قرار گرفته و همچنین با دو نظریه پرداز غربی مقایسه شده؛ در دیگر آثار نگاشته شده تا جایی که بررسی شده، چنین چیزی وجود نداشته.

درباره‌ی بقیه‌ی مسائل سیاسی، اقتصادی و غیره مسؤولیتی ندارند. اما این مسؤولیت ویژه‌ی آنهاست و کسی نمیتواند جای آنها را بگیرد.

در بحث نقش آفرینی سیاسی، مقام معظم رهبری و نظریه پرداز غیرمسلمان دیدگاه‌های متفاوتی داشتند. از نگاه مقام معظم رهبری، نقش سیاسی زنان با مردان هیچ فرقی ندارد. و زنان هم می‌توانند یک رسالت بزرگ و تکلیف بزرگی را بر عهده گیرند.

اما از نگاه سوزان مولر آکلین، در نقش آفرینی‌های سیاسی زنان نمی‌توانند با مردان برابر باشند زیرا با نظام جنسیتی آنان سازگار نیست.

6- تحصیل

تحصیل زنان از موضوعات مهم در تحلیل موقعیت اجتماعی آنان است که در طول تاریخ دگرگونی‌های زیادی داشته است. زن آزاد است در رشته‌های مختلف مورد علاقه خود درس بخواند. کسب علم بینش زنان را بالاتر برده و از مورد ستم قرارگرفتن آنها جلوگیری می‌کند.

➤ مقام معظم رهبری

چون زن بطور متوسط، از لحاظ ترکیب جسمانی، به قوت مرد نیست، موجب شده است که این زورها گفته بشود، باید با معرفت و سواد از یک سو و قانون از سوی دیگر، جبران کرد؛ یعنی ابزارهای اقتدار باید در اختیار زن گذاشت.

این ابزارها از طرفی معرفت و سواد و اینهاست که مانع میشود از اینکه زن مورد ستم قرار بگیرد؛ از طرف دیگر قانون است. اگر این دو مورد تأمین شود، خوب است. زنها را وادار کنید به درس خواندن، دخترها را به تحصیلات عالیه وادار کنید. وسیله‌ی ورود دخترها در مراکز عالی را از طرق قانونی فراهم و تسهیل کنید. اگر اینها شد، به نظر من همه چیز انجام گرفته است.

من به شما زنان مسلمان و مؤمن... عرض میکنم: آنهایی که مشغول تحصیل هستید، تحصیل را جدی بگیرید؛ البته تحصیل، مقدمه‌ی شغل نیست. نه اینکه شغل ایرادی داشته باشد؛ اما تحصیل برای بانوان تحصیل معرفت، مهم است؛ برای بالا بردن رشد فکری اهمیت دارد. شغل، در درجه‌ی دوم است.

➤ سوزان مولر آکلین

وقتی زنان آینده‌ای را متصور می‌شوند که به‌شدت تحت تأثیر خواسته‌های خود به‌عنوان همسر و به‌ویژه به‌عنوان مادر باشد، احتمالاً در رشته‌های تحصیلی سنتی زنانه و/یا مسیرهای شغلی قدم خواهند گذاشت. راه معمولی برای زنان هنوز این است که تحصیلات خود را با دبیرستان به پایان برسانند و در اوایل دهه بیست سالگی ازدواج کنند و بچه دار شوند، اگرچه اقلیت رو به رشدی به تحصیل خود ادامه می‌دهند، خود را در مشاغل تثبیت می‌کنند و بعداً ازدواج می‌کنند. برخی از کسانی که عمدتاً خانواده محور هستند. (آکین، 1989م، ص 144)

➤ سیمون دوبووار

یکی از رایج ترین دلیل ها این است که دختر جوان در اطراف خود همان توجهی را که نسبت به برادرهایش میشود نمی بیند؛ کاملاً به عکس میل دیگران این است که او نیز زن باشد و او وظیفه دارد مسؤولیت های حرفه اش را با وظایفی که زنانگی اش ایجاب میکند یک جا گرد آورد. خانم مدیر یک مدرسه حرفه ای در این مورد چنین اظهار نظر کرده است.

دختر جوان ناگهان به صورت فردی در می آید که از طریق کار زندگی اش را تأمین می کند. میل های تازه ای می یابد که دیگر با خانواده هیچ رابطه ای ندارند. تقریباً خیلی پیش می آید که ناگزیر باشد کوشش نسبتاً قابل ملاحظه ای به عمل بیاورد... شب هنگام از پا درآمده بر اثر خستگی شدید و با سری که گویی انباشته از انواع حوادث روز است به خانه باز میگردد.... آن وقت چه گونه از او استقبال می شود؟ مادر فوراً او را به دنبال کاری میفرستد. همچنین کارهای خانه را که معلق مانده باید تمام کند و گذشته از این بایستی به کمد لباس های خودش هم برسد. برایش امکان ندارد تمام اندیشه های درونی اش را که او را به خود مشغول می دارند. رها کند. خود را بد بخت می یابد وضع خودش را با وضع برادرش که در خانه هیچ گونه وظیفه ای ندارد مقایسه میکند و سر به طغیان بر می دارد. کارهای خانگی یا بیگاریهای زندگی که مادر بدون تردید به دختر دانشجو یا نوآموز تحمیل میکند بالاخره او را به خستگی می کشاند. در سال های جنگ دخترانی را که در سور شاگرد کلاس بودند میدیدم که بر اثر وظایف خانوادگی که به کارهای مدرسه شان افزوده می شد از پا در می آمدند یکی به بیماری پات مبتلا شد و دیگری مننژیت گرفت.

در بحث تحصیل زنان، مقام معظم رهبری و دو نظریه پرداز غیرمسلمان دیدگاه‌های تقریباً یکسانی داشتند و هر سه معقد بودند زن باید علم را فرا گیرد. از نگاه مقام معظم رهبری، تحصیل ابزاری برای معرفت و سواد و مانعی برای اینکه به زن ستم شود می‌باشد. سیمون دوبووار نیز باور دارد زنان باید تحصیل کنند اما به نسبت پسران شرایط عادلانه‌ای برای درس خواندن ندارند.

مسئله زنان در همه جوامع پرچالش و پر سروصداست. یکی از مسائل زنان در جامعه، جایگاه اجتماعی است. زنان با ازدواج و فرزند دار شدن، از حیطه شخصی و فردی خارج شده، سطحی از جایگاه اجتماعی را دارا می‌شوند. زنان در ادامه به دنبال علم آموزی رفته، صاحب شغل شده و همچنین در مباحث سیاسی کشور مداخله می‌کنند. همه این‌ها موقعیت آن‌ها در اجتماع ترسیم می‌کند. از منظر مقام معظم رهبری ازدواج پیوندی مبارک و مایه آرامش و آسایش است. ازدواج یک خانواده جدید را به وجود می‌آورد و یکی از ثمره‌هایش بقای نسل و داشتن فرزند است. اما سوزان مولر آکین ازدواج را یک تجارت خانوادگی می‌داند که در آن مرد در ازای خدماتی که به او می‌دهد، به زن نفقه می‌دهد. به علاوه ازدواج را محدودیت می‌داند. چون شخص مجبور است به یک شریک محدود شود. همچنین او سقط جنین را حق زن می‌داند او انتقاد می‌کند به اینکه قضات مرد که هیچگونه تجربه ای از حاملگی ندارند، رای می‌دهند دختر نوجوان برای سقط جنین نیاز به اجازه پدر و مادرش دارد. سیمون دوبووار ازدواج را به دیده تحقیر نگاه می‌کند و آن را صرفا سرنوشتی می‌داند که جامعه سنتی به او تحمیل کرده‌است. مقام معظم رهبری زنان را به تحصیل تشویق کرده است و آن را ابزار قدرت برای اینکه مورد ظلم واقع نشود می‌داند و همچنین باعث رشد فکری زن. سوزان مولر آکین نیز معتقد است زنان به خاطر خانواده و فرزند احتمالا در رشته‌هایی تحصیل می‌کنند که با خصوصیات زنانه‌ی شان هماهنگ است. سیمون دوبووار باور دارد زن باید تحصیل کند اما خانواده آن‌طور که به پسرانشان اهمیت می‌دهند، دخترانشان را حائز اهمیت نمی‌دانند، از آن‌ها بیگاری می‌کشند. به همین دلیل زنان در درس خواندن دچار سرخوردگی می‌شوند و حتی بیمار می‌شوند و نمی‌توانند درس را ادامه دهند. مقام معظم رهبری داشتن شغل برای زن را به شرط هماهنگی داشتن با طبیعت و روحیات زنانه، مزاحمت نداشتن با وظیفه مادری و فراموش نکردن همسر و خانواده و همچنین نگه‌داشتن حد بین محرم و نامحرم جایز می‌دانند ولی کار کردن وظیفه او نیست. سوزان مولر آکین به داشتن شغل و پیشرفت در آن برای زن اصرار دارد و اینکه زن به خاطر داشتن فرزند نتوانسته در شغلش ترقی کند را یک شکست می‌داند. سیمون دوبووار نیز می‌خواهد زن مستقل باشد. درآمدش به اندازه‌ای باشد که نیاز حمایت مرد نداشته باشد. او می‌گوید در حال حاضر زنان حتی اگر درآمد داشته باشند باز هم حقوق مرد بیشتر است و این را ناخوشایند می‌داند. مقام معظم رهبری فعالیت‌های سیاسی برای زنان را در جایی تشویق می‌کند. در صورت شایستگی و توانایی حضور زنان در مجلس را منع نمی‌کند بخصوص در مسائل مربوط زنان. حضور زنان در مجلس باید بر اساس شایستگی و توانایی باشد اما اصراری هم نیست که تعدادشان زیاد باشد و حتما حضور داشته باشند ولی سوزان مولر آکین با اشاره دقیق به تعداد زنان در کنگره به نظر میرسد از کم بودن تعداد زنان شکایت دارد.

فهرست منابع

منابع فارسی

- 1- آکین، سوزان مولر، زن از دیدگاه فلسفه سیاسی غرب، نوری زاده، نادر، چ اول، تهران: قصیده سرا، 1398 ه.ش.
- 2- بووار، سیمون دو، جنس دوم، صنعوی، قاسم، چ هفتم، تهران: توس، 1385 ه.ش.
- 3- بیرو، آلن، فرهنگ علوم اجتماعی، باقر ساروخانی، تهران: کیهان، 1366 ه.ش.
- 4- تامین، ملوین؛ جامعه‌شناسی قشربندی و نابرابری‌های اجتماعی، عبدالحسین نیک‌گهر، تهران، توتیا، 1373 ه.ش.
- 5- فیاض، محمداسحاق، جایگاه زن در نظام سیاسی اسلام، چ دوم، کابل: دبیرخانه کنگره تجلیل از مقام علمی آیت الله العظمی فیاض، 1392 ه.ش.
- 6- خامنه‌ای، علی، رهبر جمهوری اسلامی ایران، عرصه‌های حضور اجتماعی زن، ص ۷۵، مؤسسه پژوهشی فرهنگی انقلاب اسلامی، دفتر حفظ و نشر آثار حضرت آیت الله العظمی خامنه‌ای، تهران: انقلاب اسلامی، 1398 ه.ش.
- 7- همان، مطلع عشق، ص ۳۲، مؤسسه پژوهشی فرهنگی انقلاب اسلامی، دفتر حفظ و نشر آثار حضرت آیت الله العظمی خامنه‌ای، انتشارات انقلاب اسلامی، تهران: انقلاب اسلامی، 1398 ه.ش.
- 8- همان، مراسم اجرای صیغه عقد، 1373 ه.ش.
- 9- همان، در جمع خواهران ارومیه، 1375 ه.ش.
- 10- همان، در دیدار گروهی از زنان، 1371 ه.ش.
- 11- همان، دیدار با زنان نماینده مجلس، 1380 ه.ش.
- 12- همان، در مصاحبه با مجله‌ی زن روز، 1370 ه.ش.
- 13- رضایی، مائده، جایگاه سیاسی زن از دیدگاه امام خمینی (ره)، نشریه پژوهش‌های نوین در گستره تاریخ، فرهنگ و تمدن شیعه، شماره 2، 1400 ه.ش.
- 14- علیشیری، بهرام، و محمدی نژادگنجی، علیرضا، جایگاه اجتماعی زن در اسلام و در غرب، همایش زن و مدیریت در آموزش عالی، 1394 ه.ش.
- 15- کوزر، لوئیس؛ زندگی و اندیشه بزرگان جامعه‌شناسی، ثلاثی، محسن، تهران، علمی، 1373 ه.ش.

16- لولا آور، منصوره، شاهمرادی زواره، راضیه، واکاوی نقش اجتماعی زن از منظر آیت‌الله خامنه‌ای، فصل نامه علمی-پژوهشی نظریه‌های اجتماعی متفکران مسلمان، شماره اول، 1393 ه.ش.

17- موسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی با همکاری اداره کل مراکز و روابط فرهنگی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، جایگاه زن از دیدگاه امام خمینی، چ اول، تهران: موسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی (ه)، 1374 ه.ش.

منابع انگلیسی

1- Okin 'Susan Moller' Jastice' gender and family 'USA: Princeton University', 1987